

La complexitat dels espais sociopolítics de Catalunya: els tres cercles del sobiranisme

Ivan Serrano* | iserranoba@uoc.edu

VISTA PRÈVIA

En política, sovint tendim a simplificar la realitat i etiquetar als electors en funció, per exemple, dels seus sentiments, la seva posició envers l'Estat o la seva opció electoral, establint uns sil·logismes que disten molt de reflectir la realitat. En política, si A és B i B és C, no sempre A és C. És a dir, si una persona vota Esquerra i Esquerra és independentista, no vol dir que aquesta persona voti sí en un hipotètic referèndum d'independència. La realitat és més complexa, com ens mostra Ivan Serrano en el present article.

La identificació nacional subjectiva, les preferències constitucionals i el comportament electoral són les tres principals variables amb què la ciència política acostuma a abordar l'estudi de les demandes d'autogovern de les nacions sense estat. Una hipòtesi raonable de partida per posar-les en relació és esperar un grau de congruència elevat entre la preferència per l'estat independent, l'adscripció nacional catalana i el comportament electoral favorable a partits nacionalistes.¹ Si aquesta hipòtesi de la congruència s'acomplís totalment, trobaríem una coincidència completa entre totes tres variables, que podrí-

1 En el present article, utilitzem el terme nacionalista per referir-nos a aquells moviments polítics que reclamen l'existència d'una comunitat com a subjecte de decisió polític en tant que nació –condició de *demos*. Per tant, no defineix l'objectiu polític que puguin tenir aquest tipus de partits, els quals poden ser diversos –autonomista, independentista,... Aquesta concepció permet no reduir la dimensió nacionalista dels partits només a aquells que pertanyen a un àmbit subestatal, sinó també considerar la dimensió nacionalista dels partits estatals, evitant dicotomies equívocues com per exemple la contraposició entre nacionalistes i no nacionalistes.

* Doctor en Ciència Política. Investigador de l'Internet Interdisciplinary Institute (IN3) de la UOC

La congruència entre comportament electoral, identificació nacional subjectiva i preferència constitucional existeix però ofereix una imatge excessivament simplificada de la realitat

em imaginar com tres cercles perfectament superposats. Quan contrastem aquesta hipòtesi observem com aquest nivell de congruència existeix i és rellevant, però això només ens explica una part de la realitat. Autors com David McCrone o Lindsay Paterson han demostrat, per al cas escocès, que no hi ha una correlació del tot evident entre la preferència per l'estat independent, el sentiment de pertinença i el comportament electoral.² En el cas català trobem una situació similar. L'electorat favorable a l'estat independent es distribueix entre les diferents opcions polítiques de manera desigual, però en pràcticament tots els casos en unes proporcions rellevants. D'altra banda, si analitzem l'electorat concret de cada partit veurem diferents nivells d'homogeneïtat respecte les preferències constitucionals o la identificació nacional subjectiva, però la diversitat de posicionaments és característica per a gairebé tots ells. Per últim, entre les preferències constitucionals i la identificació nacional existeix una relació clara, però aquí també ens trobarem amb una diversitat de combinacions que reflecteix una realitat complexa.

Així, si imaginem els valors de les variables que obeeixen a aquesta hipòtesi de congruència en forma de cercles superposats, trobarem un nucli central on conflueixen totes tres dimensions, però també interseccions entre no-

més dues de les variables i fins i tot àrees sense zones en comú amb la resta. La superposició dels tres cercles del sobiranisme ens ofereix una imatge més complexa però també més àmplia del posicionament de la societat al voltant d'aquests eixos.

Per aplicar la idea dels tres cercles del sobiranisme al cas català cal tenir en compte les característiques pròpies que té en cadascuna de les variables. En relació a les preferències constitucionals, trobem el debat sobre el federalisme com a tercera via entre l'autonomia i la independència. Pel que fa a la identificació nacional subjectiva, hi ha una important part de la població que manifesta una adscripció dual, sentint-se tan catalans com espanyols. I sobre el comportament electoral, el sistema de partits català es caracteritza per un multipartidisme moderat derivat del sistema electoral, que és un reflex de la seva pròpia història social i política.

Aquesta caracterització de Catalunya ha comportat una determinada manera d'aproximar-se a la seva realitat com a objecte d'estudi. Per exemple, bona part de la literatura de ciència política ha fet èmfasi en el caràcter cívic del catalanisme, en contraposició a altres de component ètnic, o en què una part important dels ciutadans expresin una identificació dual amb Catalunya i Espanya. Un tret característic d'aquestes perspectives és que tendeixen a ressaltar els punts d'equilibri de les tres dimensions i més en general, respecte l'articulació institucional de les demandes d'autogovern. Però, manllevant el ter-

2 MCCRONE, D. i PATERSON, L., «The conundrum of Scottish independence». *Scottish Affairs*. Número 40. Pàgines 54-75. 2002; i PATERSON, L., *Attitudes to Scottish Independence and to the SNP*. Institute of Governance. University of Edinburgh. Edinburgh, 2003.

La idea dels tres cercles ens permet obtenir una imatge més complexa i difusa de la realitat capaç de copsar millor la dimensió del sobiranisme

me de la literatura sobre sistemes de partits polítics, fins a cert punt aquestes aproximacions poden tendir a fossilitzar o congelar l'estudi sobre l'acomodació de les nacions sense estat.

De fet, cal tenir en compte que tota aproximació implica una certa assumpció sobre el que podríem anomenar la centralitat de l'objecte d'estudi que s'analitza. On situem aquesta centralitat suposa una determinada manera d'interpretar la realitat, ja que incideix en les preguntes de recerca que ens plantejem i en les teories amb què abordem l'anàlisi. Tot això ens alerta de la importància de fer un ús crític de les eines de què disposem, en aquest cas, des de la ciència política.

L'estructura i la pròpia evolució de la societat catalana se'ns apareix de manera diferent si provem de situar la centralitat, és a dir, el punt de partida de la nostra aproximació, en uns termes diferents als més habituals. La vigència en el debat polític i social del reconeixement i exercici del dret a l'autodeterminació –això és, del reconeixement de Catalunya com a subjecte polític o *demos*– ens pot indicar les limitacions d'aquelles aproximacions que, fent èmfasi en una determinada conceptualització de la realitat –la de la identitat dual, per exemple– tenen una perspectiva que va des d'allò que considera o interpreta com la centralitat fins a les posicions extremes. En canvi, aquí intentarem seguir el camí invers i partir de les posicions favorables a la independència fins aquelles que permetin disposar de la imatge d'una part majoritària de

la població en relació a aquestes variables. Aquest exercici no pretén substituir una aproximació per una altra, ni intentar reduir el fenomen a una dicotomia diferent o a un sol eix amb diversos graus, sinó copsar aquesta complexitat introduint en l'anàlisi una aproximació complementària que ens ajudi a comprendre i interpretar millor la realitat.

D'aquesta manera, intentarem mostrar aquesta complexitat tot creuant les preferències constitucionals per l'estat independent, la identificació nacional subjectiva predominant o exclusivament catalana³ –«més català que espanyol» i «només català»– i el comportament electoral nacionalista –el vot a CiU i Esquerra. Un element afegit és que utilitzarem dues fonts de dades per contrastar aquesta aproximació i poder fer una interpretació complementària dels resultats. D'una banda, hem fet servir els estudis publicats periòdicament pel Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) a través d'un *pool* de dades amb els baròmetres d'opinió corresponents a novembre de 2008 i gener i maig de 2009.⁴ L'altra font de dades que hem utilitzat és l'enquesta sobre usos lingüístics de la Universitat Oberta de Catalunya

3 Com veurem més endavant, hem optat per incloure aquestes dues categories ja que entre totes dues concentren la immensa majoria dels qui opten per l'estat independent com a preferència constitucional –85% en el cas del CEO i 79% en el cas de la UOC.

4 CEO, *Baròmetre d'Opinió Política. Estudi REO 466*. Barcelona, novembre de 2008; CEO, *Baròmetre d'Opinió Política. Estudi REO 485*. Barcelona, gener de 2009; i CEO, *Baròmetre d'Opinió Política. Estudi REO 499*. Barcelona, maig de 2009.)

L'electorat favorable a l'estat independent es distribueix entre les diferents opcions polítiques de manera desigual, però en pràcticament tots els casos en unes proporcions rellevants

(UOC) publicada el 2008.⁵ Les variables sobre identificació nacional subjectiva i record de vot que s'han fet servir són les mateixes per totes dues enquestes. En canvi, respecte les preferències constitucionals, a les dades del CEO trobem una pregunta sobre com hauria de ser la relació entre Catalunya i l'Estat espanyol on s'ofereixen quatre opcions, una d'elles la de l'estat independent i per la seva part, a l'enquesta de la UOC, la pregunta es refereix a què faria l'enquestat si se celebrés un referèndum d'independència. El tractament diferent de la preferència per l'estat independent ens ofereix també una possibilitat de comparació sobre els efectes que tenen la formulació de les preguntes i les opcions de resposta.⁶

Com podem veure a les taules 1 i 2, en el grup d'identificació nacional subjectiva exclusivament catalana la preferència per l'estat independent és majoritària, oscil·lant entre

el 58% segons les dades del CEO i el 74% de les dades de la UOC. En el cas dels individus que expressen una identitat predominantment catalana, aquests percentatges són del 18% en el cas del CEO i del 53% en el de la UOC.⁷ I entre els partidaris de la independència, la identificació nacional subjectiva exclusivament catalana també és àmpliament majoritària, situant-se a ambdós casos al voltant del 50% –un 48% en les dades del UOC i un 57% en les del CEO. Per tant, ens trobem amb un segment molt rellevant que pot superar la meitat dels casos que es correspondrien a altres posicions en l'eix d'identificació nacional subjectiva. Si a aquesta perspectiva hi afegim els que se senten més catalans que espanyols arribem a recollir un percentatge que se situa al voltant del 80% en totes dues enquestes. És a dir, tot i ampliar el criteri d'inclusió encara trobem una proporció molt rellevant de casos on la preferència per l'estat independent no es relaciona amb la identificació majoritària o exclusivament catalana. Existeix, doncs, una relació clara entre la preferència constitucional i la identificació nacional subjectiva, però tot i així, en una part rellevant dels casos la preferència per l'estat independent no va acompanyada del marcador d'identificació predominant o exclusivament catalana. La variable de la identificació na-

5 **QUEROL, E.** i **STRUBELL, M.**, *Llengua i reivindicacions nacionals a Catalunya*. Editorial UOC. Barcelona, 2009. Vull expressar el meu agraïment al director de l'estudi, el professor Miquel Strubell, per la seva col·laboració i els seus comentaris.

6 L'efecte que té el plantejament de la pregunta i les opcions de resposta és un aspecte que no ha rebut la necessària atenció de la literatura i que caldria abordar amb més detall del que fem aquí. Només a tall d'exemple, en un estudi del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) de 2001 es demanava tant pel posicionament respecte la independència com per la preferència davant un ventall de possibilitats institucionals, des de la reducció de competències a exercir el dret a l'autodeterminació. El creuament d'aquestes dues preguntes ens mostra com les posicions extremes tenen posicions consistents en totes dues variables, però en canvi, aquells que s'havien mostrat favorables a un increment de les competències tenien, respecte les preferències constitucionals, posicions més dividides entre les diferents alternatives.

7 Les diferències entre els valors que observem en una i altra enquesta poden obeir a com es formula la pregunta sobre les preferències constitucionals en cadascuna de les enquestes, i on les dades semblen apuntar a que es produeix un efecte important especialment en el grup que s'identifica com a més català que espanyol.

TAULA 1. PREFERÈNCIES CONSTITUCIONALS I LA IDENTIFICACIÓ NACIONAL SUBJECTIVA. CEO

TAULA 1A

		Una regió d'Espanya	Una Comunitat Autònoma d'Espanya	Un estat dins una Espanya federal	Un estat independent	Total identitat conjunt població
Identificació nacional subjectiva (%horitzontal)	Cat	0,60%	7,60%	29,50%	58,40%	17,90%
	Cat>Esp	1,50%	25,00%	51,10%	18,30%	26,40%
	Cat=Esp	6,90%	52,30%	29,60%	5,20%	43,90%
	Esp>Cat	16,60%	59,60%	15,10%	5,70%	4,40%
	Esp	21,90%	64,30%	7,80%	1,10%	4,50%

TAULA 1B

Preferència Constitucional (% vertical)

		Una regió d'Espanya	Una Comunitat Autònoma d'Espanya	Un estat dins una Espanya federal	Un estat independent
	Cat	1,90%	3,70%	15,50%	57,50%
	Cat>Esp	7,20%	17,70%	39,60%	26,60%
	Cat=Esp	57,40%	61,60%	38,20%	12,60%
	Esp>Cat	13,80%	7,10%	2,00%	1,40%
	Esp	18,50%	7,70%	1,00%	0,30%
Total preferència constitucional del conjunt de la població		4,90%	35,60%	36,60%	0,182

Font: CEO

TAULA 2. VOT EN UN REFERÈNDUM D'INDEPENDÈNCIA I LA IDENTIFICACIÓ NACIONAL SUBJECTIVA. UOC

TAULA 2A

		Votaria a favor	Votaria en contra	S'abstindria	No sap	Total identitat conjunt població
Identificació nacional subjectiva (%horitzontal)	Cat	73,80%	3,50%	11,30%	9,40%	23,70%
	Cat>Esp	53,00%	7,30%	22,10%	15,60%	21,30%
	Cat=Esp	17,80%	31,30%	36,80%	11,40%	33,50%
	Esp>Cat	6,50%	46,10%	36,10%	8,40%	13,10%
	Esp	10,20%	37,80%	31,30%	14,80%	8,40%

TAULA 2B

Vot en referèndum d'independència (%verticals)

		Votaria a favor	Votaria en contra	S'abstindria	No sap
	Cat	48,00%	3,80%	9,90%	19,10%
	Cat>Esp	30,90%	7,00%	17,40%	28,40%
	Cat=Esp	16,30%	47,60%	45,50%	32,60%
	Esp>Cat	2,30%	27,30%	17,40%	9,40%
	Esp	2,40%	14,40%	9,70%	10,50%
Total del vot en referèndum d'independència del conjunt de la població		36,40%	22,10%	26,70%	11,70%

Font: UOC

Esquerra és qui té més electors favorables a l'estat independent, el 50% segons el CEO i el 84% segons la UOC. Aquesta xifra baixa fins el 20% i el 52% respectivament en el cas de CiU

cional subjectiva tendeix a transformar-se en unes determinades preferències constitucionals, però alhora trobem que aquesta transformació no és del tot homogènia.

Per la seva part, segons les dades del CEO de la taula 3, podem observar com Esquerra és el partit que mostra un percentatge més elevat d'electors favorables a l'estat independent, aproximadament el 50%. Aquesta xifra baixa fins el 20% en el cas de CiU, pràcticament similar al del conjunt de la població. Pel que fa a les dades de l'estudi de la UOC –veure taula 4–, trobem que gairebé el 84% de l'electorat d'Esquerra afirma que votaria favorablement en un hipotètic referèndum d'independència, mentre que en el cas de CiU aquest percentatge és del 51,9%. Aquests dos partits són els únics on més de la meitat dels seus electors es mostren partidaris del sí en un referèndum. En la resta de partits trobem percentatges inferiors a la mitjana, però les dades ens mostren un cop més que la preferència per l'estat independent no es transforma en un comportament electoral que compleixi completament amb la hipòtesi de la congruència, ni tampoc que el vot a un determinat partit impliqui una posició homogènia respecte les preferències constitucionals: un 32% dels electors d'ICV-EUiA i un 25% dels del PSC optarien pel sí en un referèndum d'independència, segons els resultats de l'enquesta de la UOC.

De la mateixa manera, quan analitzem els percentatges verticals –com es distribueixen les preferències constitucionals entre les diferents opcions de vot– podem veu-

re que els votants de CiU i Esquerra concentren un gruix molt important d'aquells que opten per l'estat independent –entre el 67% segons les dades del CEO i el 45% en el cas de la UOC– però alhora aquests percentatges reafirmen que una part molt rellevant de la població favorable a l'estat independent –entre un terç i la meitat– se situa en altres opcions electorals. És a dir, malgrat que les preferències constitucionals tendeixen a traduir-se en determinats comportaments electorals, aquesta traducció es produeix en sentits diversos.

Resumint, tal i com podíem observar en relació a la identificació nacional subjectiva, el creuament entre la preferència constitucional i el comportament electoral ens mostra la complexitat del mapa polític català. El vot que reben els partits no s'explica per un únic factor, tal i com la literatura sobre partits polítics i comportament electoral ha demostrat àmpliament, i això es veu clarament quan observem la distribució del vot segons la preferència constitucional. En altres paraules, el vot per un determinat partit no es tradueix unívocament en una determinada preferència constitucional. D'altra banda, si bé Esquerra i CiU concentren la majoria del vot procedent d'aquells qui tenen preferència per l'estat independent, una part rellevant de la població no transforma aquesta preferència en un comportament electoral cap a partits nacionalistes o independentistes. Resumint, votar Esquerra no vol dir ser independentista, de la mateixa manera que hi ha independentistes que voten el PSC.

TAULA 3. PREFERÈNCIES CONSTITUCIONALS I RECORD DE VOT. CEO

TAULA 3A

		Una regió d'Espanya	Una Comunitat Autònoma d'Espanya	Un estat dins una Espanya federal	Un estat independent	Total identitat conjunt població
Record de vot (%horitzontal)	CiU	3,40%	34,20%	37,40%	19,80%	24,60%
	PSC	5,80%	48,20%	35,30%	6,50%	30,40%
	Esquerra	0,10%	9,30%	38,50%	50,60%	14,50%
	PP	21,80%	64,40%	6,70%	3,10%	4,70%
	ICV-EUiA	2,00%	19,90%	64,40%	11,20%	8,30%
	No recorda	4,30%	33,50%	28,80%	20,20%	5,30%
	No contesta	6,90%	38,40%	30,00%	14,70%	6,60%

TAULA 3B

Preferència constitucional (%verticals)

	Una regió d'Espanya	Una Comunitat Autònoma d'Espanya	Un estat dins una Espanya federal	Un estat independent
CiU	16,90%	23,70%	25,20%	26,90%
PSC	36,00%	41,10%	29,40%	10,90%
Esquerra	0,40%	3,80%	15,30%	40,50%
PP	20,80%	8,50%	0,90%	0,80%
ICV-EUiA	3,40%	4,70%	14,70%	5,10%
No recorda	4,70%	5,00%	4,20%	5,90%
No contesta	9,30%	7,20%	5,50%	5,40%
Total de la preferència constitucional dels conjunt de la població	4,90%	35,60%	36,60%	18,20%

Font: CEO

TAULA 4. VOT EN UN REFERÈNDUM D'INDEPENDÈNCIA I RECORD DE VOT. UOC

TAULA 4A

		Votar a favor	Votar en contra	S'abstindria	No ho sap	Total record de vot del conjunt de la població
Record de vot (%horizontal)	CiU	51,90%	14,70%	16,20%	15,80%	16,80%
	PSC	24,90%	28,10%	35,00%	10,00%	20,80%
	Esquerra	83,70%	2,70%	6,40%	6,10%	9,30%
	PP	10,40%	69,90%	13,80%	5,90%	2,40%
	ICV-EUiA	32,30%	21,80%	26,10%	17,90%	4,80%
	Abstenció	19,10%	27,00%	43,30%	8,30%	18,90%
	No contesta	33,6%	19,9%	21,4%	16,9%	15,7%
	No recorda	36,30%	15,80%	28,10%	19,80%	6,80%

TAULA 4B

Vot en un referèndum d'independència (%verticals)

	Votar a favor	Votar en contra	S'abstindria	No ho sap
CiU	24,00%	11,10%	10,20%	22,20%
PSC	14,10%	26,10%	27,00%	17,10%
Esquerra	21,30%	1,10%	2,20%	4,70%
PP	0,70%	7,40%	1,20%	1,20%
ICV-EUiA	4,20%	4,70%	4,70%	7,10%
Abstenció	9,90%	22,90%	30,60%	13,00%
No contesta	14,5%	14,1%	12,6%	22,2%
No recorda	6,80%	4,80%	7,10%	11,20%
Total del vot en referèndum d'independència del conjunt de la població	36,40%	22,20%	26,70%	12,00%

Font: UOC

Un 32% dels electors d'ICV-EUiA i un 25% dels del PSC optarien pel sí en un referèndum d'independència, segons dades de la UOC

Els tres cercles del sobiranisme

Analitzant com es distribueix el suport a l'estat independent en les variables de comportament electoral i d'identificació nacional subjectiva hem intentat demostrar que si bé podem treballar amb la idea que les tres variables estan relacionades, per construir una imatge que representi la centralitat de la societat catalana hem d'adoptar una perspectiva més àmplia. La nostra aproximació, com avançàvem a l'inici, parteix des de les posicions més properes a l'estat independent fins a arribar a un punt en què puguem obtenir una visió general de la societat que sigui mínimament consistent, a partir de la idea dels cercles del sobiranisme que formen totes tres variables.

Així, hem seleccionat per a cadascuna de les tres variables el que anomenem marcadors –veure taula 5–: en el cas de les preferències constitucionals aquest marcador és el de l'estat independent, pel que fa a la identificació nacional subjectiva, la definició com a «més català que espanyol» i «només català», i en relació al comportament electoral, el vot per a CiU i Esquerra. La hipòtesi de treball és que la congruència entre comportament electoral, identificació nacional subjectiva i preferència constitucional existeix però ofereix una imatge excessivament simplificadora de la realitat, mentre que la idea dels tres cercles ens permet obtenir una imatge més complexa i difusa de la realitat però capaç de copsar millor la dimensió del fenomen del sobiranisme. Amb aquests marcadors identifiquem les àre-

es d'intersecció entre les variables, amb un nucli central on tots tres hi són presents, fins a aquelles zones que no tenen coincidència amb cap altra de les variables. De la figura resultant, el perímetre exterior que dibuixen els tres cercles ens ofereix una imatge que ens permet jutjar si és prou àmplia en relació al conjunt de la societat com per representar aquesta idea de centralitat de què hem parlat.

A partir dels valors seleccionats per a cadascuna de les variables hem elaborat la representació gràfica dels tres cercles del sobiranisme. Els valors resultants de cada possible combinació entre els tres marcadors s'han representat en un cercle proporcional al percentatge que representen respecte del total de la població. Pel que fa a les dades del CEO, els tres grups representats en el gràfic 1 representen el 55,1% del total de la població. La intersecció comuna dels tres cercles –corresponent a aquells enquestats que presenten una identificació nacional subjectiva més catalana que espanyola o només catalana, voten Esquerra o CiU i manifesten la seva preferència per l'estat independent– representa el 9% dels casos analitzats. És l'espai de màxima congruència entre preferències constitucionals, identificació nacional subjectiva i vot. Com es pot observar, aquest nucli dur només inclou la meitat d'aquells que opten per l'estat independent: una tercera part dels que prefereixen l'estat independent s'identifiquen com a catalans de manera predominant però no presenten el marcador de vot –i representen un 6% de la població inclosa en el gràfic–, i

Votar Esquerra no vol dir ser independentista, de la mateixa manera que hi ha independentistes que voten el PSC

una sisena part no presenta intersecció amb cap de les dues variables, és a dir, són partidaris de l'estat independent però no presenten ni el marcador identitari ni el marcador de vot –respecte el conjunt de la població són un 3%. Per últim, una part gairebé inapreciable dels qui opten per l'estat independent (1%) són votants d'Esquerra o CiU però no presenten el marcador identitari.

Les àrees que no presenten intersecció amb cap de les altres són més rellevants numèricament respecte el record de vot i la identificació nacional subjectiva. Com es pot observar, els votants de CiU o d'Esquerra que no presenten ni una identificació predominantment catalana ni manifesten una preferència per l'estat independent representen el 8% del total que analitzem. D'aquests, un 80% corresponen a votants de CiU, per qui fins a un 37% del seu electorat es troba en aquesta situació, mentre que en el cas d'Esquerra és del 9%. Un altre segment molt rellevant en relació al vot és el d'aquells que presenten el marcador d'identificació nacional subjectiva però en canvi opten per opcions diferents a la d'estat independent. Aquesta intersecció és la segona més nombrosa –un 12% de la població que analitzem– i suposa al voltant del 40% de l'electorat de tots dos partits. En el cas de la identificació nacional subjectiva –el més gran dels tres cercles– trobem que el segment sense cap intersecció amb les altres variables és el principal subgrup: fins a un 17% de la població analitzada manifesta una identificació més catalana que espanyola o només catalana sense

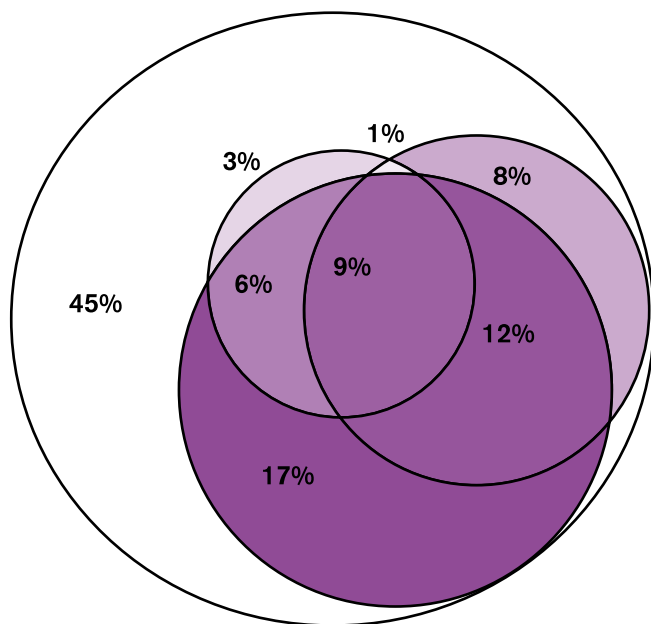
TAULA 5. MARCADORS DELS TRES CERCLES DEL SOBIRANISME

Marcador identitari (1)	Marcador de vot (2)	Marcador preferència Constitucional (3)	% CEO	% UOC
Sí	Sí	Sí	9%	15%
Sí	Sí	No	12%	4%
Sí	No	Sí	6%	14%
No	Sí	Sí	1%	2%
Sí	No	No	17%	13%
No	Sí	No	8%	6%
No	No	Sí	3%	6%

- (1) Identificació Nacional Subjectiva «només català» o «més català que espanyol»
 (2) Vot a Esquerra o a CiU a les eleccions al Parlament de Catalunya de 2006
 (3) Preferència per l'estat independent en el cas del CEO i vot afirmatiu en un referèndum sobre la independència de Catalunya en el cas de la UOC

Font: Elaboració pròpia

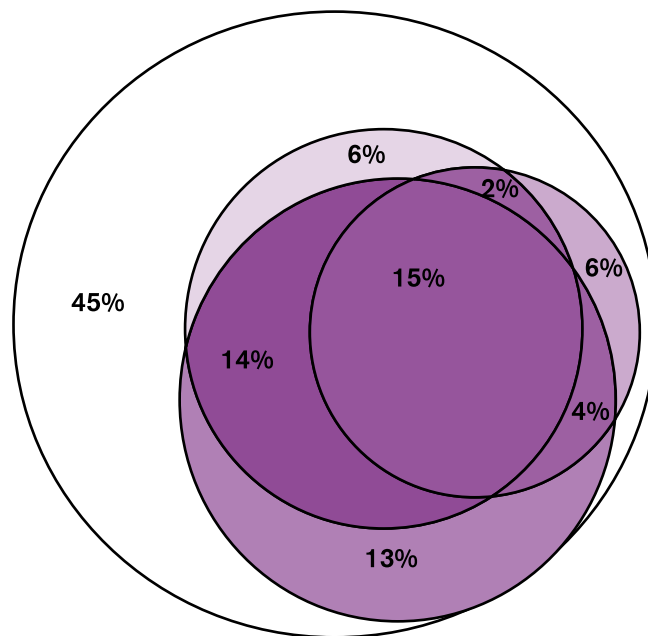
GRÀFIC 1. ELS TRES CERCLES DEL SOBIRANISME. CEO

- Vot Esquerra / CiU
- Estat independent
- Cat+Cat>Esp

Font: Elaboració pròpia amb dades del CEO.

GRÀFIC 2. ELS TRES CERCLES DEL SOBIRANISME. UOC

- Vot Esquerra / CiU
- Referèndum Sí
- Cat+Cat>Esp

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'Enquesta sobre Usos Lingüístics de la UOC

Entre els que se senten exclusivament catalans, la preferència per l'estat independent és majoritària, oscil·lant entre el 58% segons les dades del CEO i el 74% en les de la UOC

que això es tradueixi en els marcadors constitucional o de vot. De fet, és entre aquells que s'identifiquen com a més catalans que espanyols on trobem que la preferència per l'estat independent se situa en la mitjana del conjunt de la població –un 18,2%– mentre que aquest percentatge és del 58% entre aquells que expressen una identificació nacional subjectiva exclusivament catalana. D'altra banda, també cal destacar que en aquest grup, CiU i Esquerra aglutinen aproximadament el vot del 50% d'aquest segment de la població.

La representació gràfica dels tres cercles en el cas de les dades de la UOC –gràfic 2– en conjunt representen el 58,6% de la població catalana i per tant engloben un segment molt ampli al qual ens podem apropar analíticament en termes de la centralitat a què ens referim a l'inici de l'article. Com apuntàvem anteriorment, les preferències constitucionals es plantegen en aquest cas en relació a un eventual referèndum sobre la independència de Catalunya. Aquest plantejament s'acompanya tanmateix de diverses opcions de resposta, a més del vot favorable o contrari, com la possibilitat d'abstenir-se o de manifestar indecisió sobre la participació i el sentit del vot.

En fer la representació gràfica dels tres cercles, podem observar com el grup majoritari de la població analitzada està format per la intersecció entre totes tres variables amb un 15% del total. És a dir, quan preguntem sobre el posicionament davant un eventual referèndum en comptes d'una escala amb diverses opcions instituci-

onals, el que hem anomenat nucli dur sembla ampliar-se fins esdevenir el segment majoritari. També trobem que el 14% de la població analitzada comparteix els marcadors de vot afirmatiu en el referèndum i d'identificació nacional subjectiva, però no el de vot a partits nacionalistes i independentistes, una proporció molt més alta que pot venir derivada també de la formulació de la pregunta, que fa que un percentatge superior de votants d'altres partits es posicionin afirmativament sobre la qüestió. En canvi, la població que presenta el marcador de la identificació exclusivament o preferentment catalana i de vot però no el de la preferència constitucional per a l'estat independent és molt menor, representant un 4%. El tercer grup més nombrós, amb un 13%, és el d'aquells enquestats que s'identifiquen de manera predominant o exclusiva com a catalans sense que això tingui en canvi una traducció en termes de preferències constitucionals o de vot.

Conclusions

Els tres cercles del sobiranisme que hem presentat breument tenen per objectiu dibuixar un ampli espai de centralitat construït a partir del posicionament favorable a l'estat independent. És a dir, en comptes de situar-nos com a punt de partida en un punt de centralitat conceptual –sigui en l'eix de la identificació nacional subjectiva o en el de preferències constitucionals– hem intentat partir

Un de cada cinc casos dels que opten per l'estat independent no es relaciona amb la identificació majoritària o exclusivament catalana

des d'una altra posició i explorar si aquest terreny de joc és prou ampli per sostenir una centralitat alternativa a la que habitualment predomina en l'anàlisi de la qüestió nacional a Catalunya.

Per poder abordar aquest objectiu calia evitar una aproximació unidimensional, tot assumint que no pot reduir-se una realitat complexa a un esquema com aquest sense obviar una part rellevant de la realitat. I hem pogut observar com efectivament amb aquesta estratègia obtenim una imatge complexa, amb interrelacions diverses i que ens genera preguntes de recerca que cal treballar. Però alhora, també ens permet veure com en aquesta complexitat trobem representada el gruix majoritari de la societat catalana. Hem intentat mostrar com la qüestió de la sobirania pot ocupar una posició vàlida per a l'anàlisi de la realitat sociopolítica de Catalunya en termes de centralitat, i no com un extrem dels eixos a través dels quals analitzem aquesta realitat. A partir d'aquest exercici d'interpretació i de representació dels posicionaments polítics de la societat catalana en relació a les variables clàssiques amb què s'aborda el seu estudi, podem plantejar tres reflexions inicials que ens marquen diverses línies de recerca.

En primer lloc, hem vist que la preferència per l'estat independent presenta una important àrea d'intersecció amb la identificació nacional subjectiva i que aquesta, en menor mesura, es produeix de manera simultània amb el vot a partits nacionalistes i independentistes. Però per poder disposar d'una imatge més completa del posici-

onament polític de la societat catalana respecte de les preferències constitucionals cal incloure en l'anàlisi altres possibles relacions que s'estableixen entre les tres variables. És a dir, les explicacions basades en factors identitaris ens poden demostrar en bona part la preferència per l'estat independent, però no podem reduir el fenomen només a aquesta explicació i menys encara en uns termes dicotòmics, ja que ni tots els que mostren preferència per l'estat independent expressen una identitat predominantment catalana, ni a la inversa, tots els que expressen una identificació nacional subjectiva en aquests termes mostren una preferència per l'estat independent.

En segon lloc, el cas de la identificació nacional subjectiva és en aquest sentit un clar exemple de com un eix de divisió social no es tradueix simètricament en l'eix de competició política corresponent. És a dir, la politització d'aquesta dimensió es produeix de manera complexa, perquè hi pot haver variacions entre les diferents posicions –per exemple, no es polititza en els mateixos termes la posició «més català que espanyol» que la «només català»– però també dins de cadascuna d'elles –la diversitat d'opcions constitucionals que podem trobar en pràctica– totes les categories identitàries. Això no significa ignorar l'existència de relacions fortes en aquest procés de politització –per exemple en el cas de la identificació exclusivament catalana i la preferència per l'estat independent– però sí tenir present que una sola relació causal no ens explica la totalitat del fenomen i que n'hi ha d'altres

Quan preguntem sobre el posicionament davant un referèndum en lloc d'una escala amb diverses opcions institucionals, el nucli dur s'amplia fins a esdevenir el segment majoritari

de rellevants per una part significativa de la població.

En tercer lloc, hem pogut veure com els elements d'identificació nacional subjectiva i de preferències constitucionals es tradueixen en bona mesura en un determinat comportament electoral, però un cop més trobem que això només ens explica una part d'aquest comportament. Aquesta diversitat de relacions que podem entreveure amb les dades que hem vist aquí també ens assenyala alguns elements per a l'agenda de recerca que cal abordar amb més detall, com ara la capacitat dels partits polítics per articular i reflectir els posicionaments de l'electorat en el seu programa polític —en el sentit clàssic que concep els partits com organitzacions que intenten acostar-se a l'electorat com a representants i defensors dels seus posicionaments i interessos—, però també respecte la seva capacitat per transmetre els seus programes polítics i mobilitzar el seu electorat potencial —el que en la literatura de partits polítics s'anomena la capacitat d'integració.

En definitiva, podem concloure fent referència a allò que dèiem a l'inici d'aquest article: la representació dels tres cercles del sobiranisme ens ofereix una imatge complexa de la societat catalana, en consonància amb les societats occidentals del seu entorn, però alhora ens dibuixa un terreny de joc —el dels posicionaments respecte la identitat, la preferència constitucional i el comportament electoral— prou ampli com per no menystenir la importància d'aquestes qüestions en el debat acadèmic i polític de Catalunya. |

+ INFO

Fonts

- CEO, *Baròmetre d'Opinió Política. Estudi REO 466*. Barcelona, novembre de 2008.
- CEO, *Baròmetre d'Opinió Política. Estudi REO 485*. Barcelona, gener de 2009.
- CEO, *Baròmetre d'Opinió Política. Estudi REO 499*. Barcelona, maig de 2009.
- QUEROL, E. i STRUBELL, M., *Llengua i reivindicacions nacionals a Catalunya*. Editorial UOC. Barcelona, 2009.

Articles

- MCCRONE, D. i PATERSON, L., «The conundrum of Scottish independence». *Scottish Affairs*. Número 40. Pàgines 54-75. 2002

Llibres

- PATERSON, L., *Attitudes to Scottish Independence and to the SNP*. Institute of Governance. University of Edinburgh. Edinburg, 2003.